

Саракавік І.А.,
Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь

НЕКАТОРЫЯ ПЫТАННІ ЎДАСКАНАЛЕННЯ ВЫКЛАДАННЯ НА ПЕРШЫХ КУРСАХ ВНУ

Анатацыя: матэрыял прысвечаны некаторым арганізацыйным і сутнасным пытанням удасканалення выкладання на першых курсах ВНУ.

Annotation: The article deals with some organizing and meaning questions about improving of teaching on the first courses.

Кожны, хто вучыўся ў вышэйшай школе, а тым больш працуе ў ёй, ведае, што найбольш складанымі для студэнтаў з'яўляюцца, як правіла, першы і трэці курсы. Трэці курс таму, што пасля агульнатэарэтычных дысцыплінаў наступае вывучэнне спецыяльных з новым панятым апаратам. А гэта выклікае пэўную цяжкасць у многіх студэнтаў.

Аднак больш складаным для вучобы усё ж з'яўляецца менавіта першы курс. Ён у многім звязаны найперш з пераходам ад школьнай сістэмы навучання да ўніверсітэцкай. Псіхалагічна ды і разумова складана пасля адзінаццацігадовай школьнай сістэмы навучання адразу перайсці да новай. У любой сферы жыццядзейнасці нават асобы са значным жыццёвым вопытам гэты працэс пераходу ад аднаго да другога пераносяць нялёгка. А калі ўлічыць, што ўчарашні школьнік практычна не мае самастойнага жыццёвага вопыту, то гэта складана ўдвойне. Больш за тое, кантроль у школе за вучобай вучняў наладжаны з боку

настаўнікаў і бацькоў, а ў вышэйшай школе студэнт павінен самаарганізавацца, самастойна ўцягнуцца ў нялёгкае жыццё здабывання ведаў, уменняў і навыкаў. Не кожны з іх паспяхова спраўляецца з гэтай задачай. А калі дапоўніць, што ў многіх з іх незвычайная новая абстаноўка ў новым горадзе з рознымі спакусамі, пэўныя праблемы з жыллем і харчаваннем, а таксама слабая агульнашкольная падрыхтоўка, то, зразумела, што працэс адаптацыі першакурснікаў у многім залежыць ад выкладчыкаў, якія не толькі выконваюць свае прафесіянальныя абавязкі, але як старэйшыя па ўзросту і набытаму жыццёваму вопыту раяць першакурснікам як лепш прыстасавацца да новых умоў..

Таму не выклікае сумненняў, што на першых курсах павінны працаваць найбольш вопытныя педагогі са значным жыццёвым вопытам, якія, ў сутнасці, з аднаго боку, па-бацькоўску адносіліся б да ўчарашніх абітурыентаў, а з другога боку, былі б высока прафесіянальнымі. Менавіта сваім прафесіяналізмам, шырокім дыяпазонам мыслення, педагогічнымі тактамі, разуменнем праблем першакурснікаў яны закліканы навучыць студэнтаў слухаць, умець хутка, але зразумела і ясна, занатаваць галоўную думку лектара, актывізіраваць іх разважаць і рабіць асабістыя высновы. На іх ускладаецца задача быць строгімі, патрабавальнымі і адначасова чулымі, добразычлівымі для студэнтаў, з'яўляцца справядлівымі для іх.

І тут на першае месца выходзіць прафесіяналізм самага выкладчыка. Студэнты, ў тым ліку першакурснікі, многае могуць прабачыць выкладчыку. Але калі ён запінаецца, гаворыць блытана, а тым больш толькі па вучэбніку ці дапаможніку, чытае тэкст лекцыі па паперы, не ўлічвае навішых дасягненняў навукі, то ніякага аўтарытэту ў яго быць не можа. Сёння асобныя студэнты праз інтэрнэт могуць хутка

атрымаць інфармацыю, якой можа не валодаць і выкладчык, і тым самым паставіць яго ў складанае становішча, калі ён не валодае панарамным бачаннем праблемы і не мае педагагічнага вопыту.

Значыць, выкладчык павінен не толькі заклікаць студэнтаў здабываць самастойна веды, але і сам гэтым кіравацца практычна штодня. Але для гэтага патрэбен час і не малы. Калі ж улічыць сучасную інтэсіфікацыю вучэбнай нагрузкі накладваемую на панядзельную працу, то часу яўна не хапае для падтрымання сябе ў прафесіянальнай форме. Але ж апрача вучэбнай нагрузкі практычна кожны выкладчык выконвае вучэбна-метадычную, навуковую працу, а таксама грамадскія абавязкі, запаўняе шматлікія журналы, рыхтуе розныя справаздачы. А калі дапоўніць, што выкладчык не механічны аўтамат перадачы ведаў, уменняў і навыкаў, а жывы чалавек, і, як правіла, мае сям'ю і свае штодзённыя патрэбы ў харчаванні, падтрыманні хатняга дабрабыту і парадку, то атрымоўваецца, што ён павінен круціцца як вавёрка ў коле.

Ці ёсць выхад? Ён заўсёды ёсць. Па-першае, патрэбна разумная рэальная вучэбная нагрузка. Сёння многія ВНУ пад інтэсіфікацыяй разумеюць рэзкае павелічэнне лекцыйных і семінарскіх заняткаў замест скарачэння іншых відаў вучэбнай нагрузкі. Яна, напрыклад, для дацэнта даходзіць да 740-750 гадзін, з іх на першую палавіну не менш як 340. Гэта непамерна высокія лічбы, асабліва для тых выкладчыкаў, якія працуюць на першых курсах. Яны не даюць магчымасці па-сапраўднаму займацца не толькі навукавай, навукова-метадычнай дзейнасцю, але і пастаянна павышаць свой прафесіянальны ўзровень. У савецкі час для выкладчыкаў тэарэтычных дысцыплін яна дасягала 550 гадзін.

Па-другое, ў час наяўнасці шматлікіх вучэбнікаў, вучэбных дапаможнікаў па розных дысцыплінах, магчымасці выкарыстання

інтэрнета ў нас па-ранейшаму лічыцца правілам чытаць больш лекцый і менш праводзіць практычных, семінарскіх заняткаў. У той жа час прапаноўваецца насычаць вучэбны працэс практыкаарыентаванымі заняткамі. Падаецца, што другая задача супярэчыць першай практыцы і таму ў пачатку XXI ст. перавага павінна быць менавіта за практычнымі і семінарскімі заняткамі. А лекцыі пажадана мець аўтарскія. Гэта права найперш можна прадаставіць дактарам і кандыдатам навук, маючых значны педагагічны вопыт і пэўныя вучэбна-метадычныя напрацоўкі, а таксама тым выкладчыкам, якія маюць вучэбнікі і вучэбныя дапаможнікі.

Больш за тое, ў Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь два гады існавала практыка па тэорыі дзяржавы і права, а таксама па гісторыка-прававых дысцыплінах абавязковай падрыхтоўкі на першых курсах рэфератыў па гэтых дысцыплінах пад кіраўніцтвам выкладчыкаў. Студэнты атрымлівалі рэальную практыку працы з нарматыўнымі прававымі актамі, навуковай літаратурай, самастойна працаваць над тэмай, правільна ўмець афармляць сваё меркаванне, а таксама спасылкі, спіс крыніц і літаратуры. Не выпадкова, што некаторыя з іх прынялі ўдзел у міжнародных навукова-практычных канферэнцыях. Думаецца, такую форму вучэбнай працы неабходна практыкаваць і надалей.

Па-трэцяе, для ўдасканалення выкладання неабходна добра ведаць пра сваю аудыторыю. Гэта не безлікая маса. У кожнага свой узровень агульнашкольнай падрыхтоўкі, свае магчымасці і здольнасці, ўменне канспекціраваць, адметнасці сямейнага становішча і інш. Калі можна лепш пазнаёміцца з кожным студэнтам. Зразумела, не ў час лекцыі ці практычнага занятку. На іх, перш за ўсё, выяўляюцца схільнасці і здольнасці. І не больш. Найлепш, на мой погляд, чалавек пазнаецца ў

нефармальнай абстаноўцы, пры пэўных цяжкасцях, складанасцях. У Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь добра зарэкамендавала праца гуртка “Мая Радзіма – Беларусь”. Студэнты выбіраюць сваё кіраўніцтва, якое і праводзіць яго пасяджэнні. На іх дэманструюцца падрыхтаваныя імі прэзентацыі аб сваім родным месцы, абмяркоўваецца навішая навуковая літаратура, ладзяцца сустрэчы з вядомымі людзьмі. Так студэнты набываюць навыкі арганізатараў, праяўляюць ініцыятыву, самастойнасць. Не менш важна і тое, што адначасова адбываецца працэс выхавання патрыётаў сваёй Айчыны. Для выкладчыка важна і тое, што ён на пасяджэннях гуртка лепш пазнае сваіх студэнтаў.

Вось толькі некаторыя пытанні, вырашэнне якіх, на мой погляд, дазволіць лепш удасканаліць выкладанне дысцыплін на першых курсах.